

ญี่ปุ่นกับทะเลจีนใต้: วิถีที่เลี่ยงไม่ได้

Japan and the South China Sea: An Inevitable Way

บทความวิชาการ

จันทวัฒน์ ศิริรัตน์ *

Jintavat Sirirat *

วันที่รับบทความ: ๒๖ ก.พ.๖๑

วันแก้ไขบทความ: ๑๖ พ.ค.๖๑

วันที่ตอบรับบทความ: ๖ มิ.ย.๖๑

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษานโยบายของญี่ปุ่นในประเด็นทะเลจีนใต้ที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๙๐ ซึ่งในสมัยนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ ได้นำการให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงและการทหารมาเป็นเครื่องมือใหม่ในทางการทูต สอดคล้องกับแนวคิดอำนาจชาญฉลาด (Smart Power) ของ Joseph Nye โดยมีเป้าหมายคือ รักษาสถานะเดิมและผลประโยชน์แห่งชาติ แม้ว่าการใช้เครื่องมือทางทหารในการดำเนินนโยบายต่างประเทศยังคงถูกจำกัดด้วยมาตรา ๙ แห่งรัฐธรรมนูญ แต่เนื่องจากทะเลจีนใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอาณาบริเวณที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ ญี่ปุ่นจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเข้ามามีส่วนร่วมในประเด็นทะเลจีนใต้ได้

คำสำคัญ: ญี่ปุ่น, ทะเลจีนใต้, ผลประโยชน์แห่งชาติ, อำนาจทางทหาร, ความมั่นคง

* สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Institute of East Asia Studies, Thammasat University

E-mail: jintavat@asia.tu.ac.th

Abstract

This article studies Japanese policies on the South China Sea issue, which have developed continually since the 1990s. In line with Smart Power concept of Joseph Nye, Japanese Prime Minister Shinzo Abe earnestly exercises security and military assistance as a new diplomatic instrument. The obvious action aims to defend Japan's status quo and national interests. Although the instrument is still restricted by Article 9 of the Constitution, Japan is inevitably capable to participate in this issue-area because the South China Sea and Southeast Asia are Japan's strategic area.

Keywords: Japan, The South China Sea, National Interests, Military Power, Security

บทนำ

ทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจจากประชาคมโลกอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จากความตึงเครียดที่เกิดจากการเผชิญหน้าในทะเลจีนใต้ ถึงกระนั้นประเด็นทะเลจีนใต้ก็มีได้เป็นแค่ข้อพิพาทระหว่างประเทศในการอ้างสิทธิครอบครองเท่านั้น แต่ยักรวมถึงประเทศที่มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างญี่ปุ่น จากข้อเท็จจริงที่ว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก ทะเลจีนใต้จึงมีความสำคัญในฐานะเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงประเทศ และเป็นองค์ประกอบหลักของความเจริญรุ่งเรือง เป็นเส้นทางค้าขายหลักระหว่างญี่ปุ่นกับหุ้นส่วนเศรษฐกิจ

ตั้งแต่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยุโรป และแอฟริกา และเป็นเส้นทางนำเข้าพลังงานมากกว่าร้อยละ ๗๐ ของพลังงานทั้งหมดที่ญี่ปุ่นนำเข้า อีกทั้งทะเลจีนใต้ยังเป็นพื้นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและอิทธิพลทางการเมืองภายในภูมิภาค ญี่ปุ่นในฐานะมหาอำนาจจึงมีอาจจะเลยหรือหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมในประเด็นทะเลจีนใต้

นับตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๙๐ ญี่ปุ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในประเด็นทะเลจีนใต้ผ่านความร่วมมือพหุภาคีและเป็นผู้เสนอข้อริเริ่มความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางทะเล จนกระทั่งนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ (Shinzo Abe) ได้ปฏิรูปกิจการความมั่นคงของญี่ปุ่นภายใต้แนวคิด “การมีส่วนร่วมเชิงรุกเพื่อสันติภาพ” (Proactive Contribution to Peace)^๑ ได้แก่ การตรากฎหมายเพื่อสันติภาพและความมั่นคง (Japan's Legislation for Peace and Security) การจัดตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Council หรือ NSC) การจัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติด้านความมั่นคง (National Security Strategy) การปรับปรุงหลักปฏิบัติแผนความมั่นคงแห่งชาติ (National Defense Program Guideline) การผ่อนคลายหลักปฏิบัติสามประการว่าด้วยการถ่ายโอนยุทโธปกรณ์และเทคโนโลยีด้านความมั่นคง (Three Principles on Transfer of Defense Equipment and Technology) การปรับปรุงกฎบัตรการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (ODA Charter) และการเพิ่มงบประมาณทางทหารและการจัดหายุทโธปกรณ์ที่มีความทันสมัย เพื่อให้ญี่ปุ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามความมั่นคงในโลกปัจจุบัน โดยจีนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการปรับตัวของญี่ปุ่น เพราะการทะยานขึ้นมาของจีน (China's Rise) และการมียุทธศาสตร์เชิงรุกทางทะเลได้สร้างความกังวลแก่ญี่ปุ่นถึงผลกระทบทางลบต่อสถานะและผลประโยชน์ของประเทศ

^๑ เป็นแนวคิดที่ต้องการยกระดับความสามารถด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นให้มีความพร้อมรับมือกับภัยคุกคามที่หลากหลายและรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน โดยญี่ปุ่นจะพัฒนาตนเองและเสริมสร้างความร่วมมือกับประชาคมระหว่างประเทศเพื่อรักษาสันติภาพและเสถียรภาพ

นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีอาเบะยังได้ใช้การให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงและการทหารมาเป็นเครื่องมือการทูตใหม่ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญกับการกระชับความสัมพันธ์ทวิภาคีในฐานะหุ้นส่วนด้านความมั่นคงกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะฟิลิปปินส์ และเวียดนาม ซึ่งอ้างสิทธิครอบครองในทะเลจีนใต้ และต้องการสานสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจเพื่อรับมือกับอิทธิพลและอำนาจของจีน เพื่อรักษาสถานะและปกป้องผลประโยชน์ของตนในภูมิภาคและทะเลจีนใต้

ความพยายามนำอำนาจทหาร (Military Power) มาใช้ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อรักษาสถานะและปกป้องผลประโยชน์ของชาติในสมัยนายกรัฐมนตรีอาเบะสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดอำนาจชาญฉลาด (Smart Power) ของ Joseph Nye (2011, 25-49) ที่มองว่า อำนาจทางทหารเป็นทั้งอำนาจ Hard Power เช่น กำลังรบ อาวุธ และอำนาจ Soft Power เช่น การให้ความช่วยเหลือทางทหาร การฝึกซ้อมร่วม การแลกเปลี่ยนระหว่างเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคง โดย Nye ได้แบ่งประเภทของอำนาจทหารเรียงตามลำดับ จากอำนาจเชิงบังคับ (Command) ไปสู่อำนาจโน้มน้าว (Co-Optive) ดังนี้ การโจมตี (Fighting) การทูตเชิงบังคับ (Coercive Diplomacy) การปกป้อง/พันธมิตร (Protection) และการให้ความช่วยเหลือ (Assistance)

วิเคราะห์ได้ว่า การใช้อำนาจทหารจะขึ้นอยู่กับวิธีการเป็นสำคัญเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ปรารถนา ในกรณีของญี่ปุ่น นายกรัฐมนตรีอาเบะ ต้องการยกระดับขีดความสามารถด้านความมั่นคงของประเทศให้มีความพร้อมในการรับมือกับภัยคุกคามต่าง ๆ จึงเสริมสร้างอำนาจทหารทั้ง Hard Power และ Soft Power เห็นได้จากการปรับปรุง/ทบทวนกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคและล้าสมัย และประจำการอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เช่น เรือบรรทุกเครื่องบินชั้น Izumo และ Hyugo

เครื่องบินตรวจการณ์ P-3C เครื่องบินโจมตี F-35 (Lightning) อันเป็นการเสริมสร้างความสามารถ (Competence) ด้านยุทธโธปกรณ์และเชิงกลยุทธ์ ขณะเดียวกันก็กระชับความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับประเทศในภูมิภาคด้วยการให้ความช่วยเหลือทางทหาร เช่น การจัดหาเรือตรวจการณ์ ให้ยืมเครื่องบินฝึกหัดเพื่อภารกิจรักษาความมั่นคงทางทะเล การฝึกซ้อมร่วมระหว่างหน่วยงานความมั่นคงทางทะเล ซึ่งเป็นการสร้างอำนาจโน้มน้าวตามแนวคิดอำนาจชาญฉลาด

ดังนั้น บทความนี้จะแบ่งส่วนการศึกษาเป็น ๕ หัวข้อ ได้แก่ ๑) ความสำคัญของทะเลจีนใต้ เพื่อฉายภาพรวมของทะเลจีนใต้และตอบคำถามที่ว่า เหตุใดทะเลจีนใต้จึงเป็นที่หมายปองของหลายประเทศ ๒) ญี่ปุ่นกับข้อพิพาททะเลจีนใต้ จะเป็นการศึกษาความเป็นมาของการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของญี่ปุ่นในประเด็นทะเลจีนใต้ ซึ่งพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๙๐ ๓) นโยบายเชิงรุกในสมัยนายกรัฐมนตรีอาเบะ อันเป็นช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นใช้อำนาจทหารอย่างชาญฉลาดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับทะเลจีนใต้ ๔) ผลประโยชน์ของญี่ปุ่นกับทะเลจีนใต้ เพื่อตอบคำถามที่ว่า เหตุใดญี่ปุ่นจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขข้อพิพาททะเลจีนใต้ถึงแม้จะไม่ได้เป็นประเทศที่อ้างสิทธิครอบครองก็ตาม และ ๕) บทสรุป ซึ่งพบว่า แม้ญี่ปุ่นจะมีข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ แต่ด้วยผลประโยชน์และการคงสถานะเดิม (Status Quo) ทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมในประเด็นพิพาททะเลจีนใต้ได้ การใช้อำนาจทางทหารอย่างชาญฉลาดจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว

ความสำคัญของทะเลจีนใต้

ทะเลจีนใต้มีพื้นที่ประมาณ ๓,๕๐๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตั้งแต่ช่องแคบมะละกาไปจนบรรจบทะเลจีนตะวันออกมี ๓ หมู่เกาะใหญ่ ประกอบด้วย

๑) หมู่เกาะสแปรตลีย์ (Spratly Islands) เป็นหมู่เกาะที่ใหญ่ที่สุดในทะเลจีนใต้ คิดเป็นร้อยละ ๓๘ ของพื้นที่ทั้งหมดของทะเลจีนใต้ ถือเป็นหมู่เกาะที่มีความสำคัญทั้งเชิงยุทธศาสตร์และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีจีน เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน อ้างสิทธิครอบครอง ๒) หมู่เกาะปราตัส (Pratas Islands) มีจีนและไต้หวัน อ้างสิทธิครอบครอง และ ๓) หมู่เกาะพาราเซล

(Paracel Islands) มีจีน ไต้หวัน และเวียดนาม อ้างสิทธิครอบครองรวมทั้งแนวปะการังแมคเคลฟิลด์ (Macclesfield Bank) และแนวสันดอนสกาโบโรห์ (Scarborough Shoal) ซึ่งอ้างสิทธิโดยจีน ไต้หวัน และฟิลิปปินส์ ดังนั้น ทะเลจีนใต้จึงเป็นอาณาบริเวณที่มีความสำคัญทั้งด้านการเมืองและความมั่นคง คมนาคมและเศรษฐกิจ และทรัพยากร ดังนี้ (มณฑล ยศสมศักดิ์, ๒๕๕๖, ๑๙-๓๐)

ภาพที่ ๑ การอ้างสิทธิครอบครองในทะเลจีนใต้^๑

๑. ด้านการเมืองและความมั่นคง หลายประเทศเล็งเห็นถึงความสำคัญของหมู่เกาะในทะเลจีนใต้ว่ามีศักยภาพทางยุทธศาสตร์ เช่น จีนมองว่าหมู่เกาะสแปรตลีย์และพาราเซลมีความสำคัญต่อการรับมือกับการขยายอำนาจของประเทศมหาอำนาจ เพราะจะสามารถจับตาความเคลื่อนไหวทางทหาร อีกทั้งการครอบครองพื้นที่แถบนี้ยังเป็นการป้องกันประเทศอื่นสร้างฐานทัพที่อาจเป็น

ภัยคุกคามจีนอีกทางหนึ่ง เช่นเดียวกับเวียดนามที่มองว่าจีนมียุทธศาสตร์ครอบครองทะเลจีนใต้ทั้งหมดเพื่อแทนที่อำนาจของสหรัฐฯ ขยายอำนาจทางทหารในภูมิภาค และดักตวงผลประโยชน์จากทรัพยากรใต้ทะเลที่มีอย่างมหาศาล

๒. ด้านคมนาคมและเศรษฐกิจ ทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย และเชื่อมโยงเอเชียตะวันออกกับออสเตรเลีย ความสำคัญ

^๑ Woo, W. T., & Liew, C. T. (2017). *The South China Sea: A New Playbook for China and ASEAN*. Retrieved 2 September 2017, from Indonesian Economy <https://www.indonesianeconomy.com/publications/articles/the-south-china-sea-a-new-playbook-for-china-and-asean/>

ของทะเลจีนใต้เห็นได้จากสถิติเรือผ่านเข้า-ออกช่องแคบมะละกาแต่ละปีเฉลี่ย ๕๐,๐๐๐ ลำ ซึ่งมากกว่าจำนวนเรือผ่านเข้า-ออกคลองสุเอซสองเท่าและคลองปานามาสามเท่า ขณะที่สถิติการขนส่งน้ำมันดิบผ่านช่องแคบมะละกาในปี ๒๐๑๒ ประมาณ ๑๕ ล้านบาร์เรลต่อวัน ก็เป็นรองเพียงการขนส่งน้ำมันดิบผ่านช่องแคบฮอร์มุซเท่านั้น

นอกจากนี้ ที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development หรือ UNCTAD) ประเมินว่า ประมาณร้อยละ ๘๐ ของปริมาณการค้าทั้งหมดของโลกและกว่าร้อยละ ๗๐ ของมูลค่าการค้าทั้งหมดเป็นการขนส่งผ่านทะเล โดยในจำนวนนั้นราวร้อยละ ๖๐ เป็นการขนส่งผ่านทะเลในเอเชีย ซึ่งทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางหลักในการขนส่งทางทะเลทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก เพราะเป็นเส้นทางหลัก ๑ ใน ๓ ของเส้นทางคมนาคมทางทะเลโลก สอดคล้องกับข้อมูลของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์และกิจการระหว่างประเทศ (Center for Strategic & International Studies (CSIS), 2017) ที่พบว่า การค้าผ่านทะเลจีนใต้ช่วงปี ๒๐๑๒-๒๐๑๖ มีมูลค่าประมาณ ๓ - ๓.๕ ล้านล้านเหรียญสหรัฐต่อปี คิดเป็นร้อยละ ๒๐ ของการค้าโลกทั้งหมด

๓. ด้านทรัพยากร ประเมินกันว่า ทะเลจีนใต้มีน้ำมันสำรองประมาณ ๗,๗๐๐ ล้านบาร์เรล ซึ่งมากเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก อีกทั้งยังเป็นแหล่งก๊าซธรรมชาติสำรองมากที่สุดในภูมิภาค ทะเลจีนใต้ยังเป็นถิ่นอาศัยของปลามากกว่า ๑,๗๐๐ สายพันธุ์ คิดเป็นผลผลิตทางประมงประมาณ ๗.๕ ตันต่อตารางกิโลเมตร ความอุดมสมบูรณ์ของทะเลจีนใต้เป็นหนึ่งในปัจจัยที่นำไปสู่ข้อพิพาทในปัจจุบัน เพราะหากประเทศใดประเทศหนึ่งครอบครองทะเลจีนใต้ย่อมหมายความว่า ประเทศนั้นจะมีอำนาจในการควบคุมเส้นทางคมนาคมที่มีความสำคัญอันดับต้นของ

โลกทั้งทางทะเลและทางอากาศ และสามารถแสวงหาผลประโยชน์ที่มีอย่างมหาศาล อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างความรุ่งเรืองทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง ซึ่งไม่ใช่แค่ความกังวลของประเทศคู่พิพาทเท่านั้น แต่รวมถึงประเทศที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทะเลจีนใต้ โดยเฉพาะญี่ปุ่นที่จะได้รับผลกระทบอย่างมากหากความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ยกระดับไปสู่การใช้กำลังแก้ไขปัญหาจนเกิดความไร้เสถียรภาพ

ญี่ปุ่นกับข้อพิพาททะเลจีนใต้

ทะเลจีนใต้มีความสำคัญกับญี่ปุ่นมาตั้งแต่อดีตทั้งในฐานะเส้นทางหลักในการค้าขายกับต่างแดน แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และเส้นทางสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ โดยในยุคจักรวรรดิ ญี่ปุ่นได้ยึดครองหมู่เกาะพาราเซลและหมู่เกาะสแปรตลีย์เพื่อเป็นฐานที่มั่นในการขยายอิทธิพลในเอเชีย โดยได้ตั้งฐานทัพเรือดำน้ำบนเกาะอิตูอาบา (Itu Aba) ในหมู่เกาะสแปรตลีย์ อย่างไรก็ตาม บทบาทด้านการเมืองและความมั่นคงของญี่ปุ่นในทะเลจีนใต้ก็เลือนหายไปหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากญี่ปุ่นได้สละสิทธิ์การครอบครองหมู่เกาะทั้งสองตามสนธิสัญญาสันติภาพซานฟรานซิสโก (Storey, 2013, 142-143) กอปรกับญี่ปุ่นยึดหลักการโยชิเดะ (Yoshida Doctrine)^๓ เป็นพื้นฐานในการดำเนินนโยบายความมั่นคงและต่างประเทศ ความเกี่ยวพันระหว่างญี่ปุ่นกับทะเลจีนใต้จึงเหลือเพียงเส้นทางเชื่อมความสัมพันธ์กับนานาประเทศเท่านั้น

แม้ว่าญี่ปุ่นลดบทบาทด้านการเมืองและความมั่นคงลง แต่ทะเลจีนใต้ยังคงมีความสำคัญต่อความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น เพราะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นฐานการผลิต ตลาด และพื้นที่ลงทุนหลักของญี่ปุ่น เสรีภาพการเดินเรือและเดินอากาศในทะเลจีนใต้จึงเป็นสิ่งที่ญี่ปุ่นต้องปกป้องเป็นลำดับแรก (Pajon, 2013, 7-8)

^๓ หลักการพื้นฐานคือ จำกัดอำนาจทางทหารเฉพาะแค่การป้องกันประเทศ และมุ่งสร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ๒๐๐ ไมล์ทะเล ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (United Nations Convention on the Law of the Sea หรือ UNCLOS) ปี ๑๙๘๒ และการค้นพบแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติอันนำไปสู่การเผชิญหน้าและการดำเนินนโยบายอย่างแข็งกร้าวของแต่ละฝ่ายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง (Zhao, 2017, 3) ทำให้ญี่ปุ่นไม่อาจนิ่งนอนใจต่อบ่อเกิดปัญหาที่อาจลุกลามจนกระทบเสถียรภาพในภูมิภาค อันเป็นองค์ประกอบหลักของการสร้างความรุ่งเรืองทั้งต่อญี่ปุ่นและประเทศในภูมิภาค

ดังนั้น ในช่วงทศวรรษ ๑๙๙๐ ญี่ปุ่นจึงเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมด้านความมั่นคงทางทะเลผ่านกลไกความร่วมมือพหุภาคีในภูมิภาคอย่างอาเซียน โดยเน้นให้ความช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความมั่นคงทางทะเลผ่านการจัดสัมมนาและการฝึกอบรมแก่หน่วยยามฝั่ง วัตถุประสงค์หลักของญี่ปุ่นคือ การกระชับความร่วมมือด้านความมั่นคงภายในภูมิภาค รวมทั้งสนับสนุนการยกระดับขีดความสามารถของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงทางทะเล อันจะเป็นประโยชน์ต่อญี่ปุ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม ถึงกระนั้นญี่ปุ่นก็ระมัดระวังในการดำเนินนโยบาย โดยอยู่ภายใต้กรอบของหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน เพราะพึงระลึกว่า “ญี่ปุ่นเป็นคนนอกที่ไม่ควรเข้าไปแทรกแซงปัญหาของประเทศอื่น (ปัญหาระหว่างประเทศอื่น)” ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงหลีกเลี่ยงการบรรจุข้อพิพาททะเลจีนใต้ให้เป็นวาระประชุมของกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation หรือ APEC) ในปี ๑๙๙๕ (Shoji, 2014, 130) ในอีกมุมหนึ่ง อาจวิเคราะห์ได้ว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวข้อพิพาททะเลจีนใต้ยังไม่ทวีความรุนแรงจนกระทบต่อความปลอดภัยของเส้นทางเดินเรือ กอปรกับข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคง ทำให้ญี่ปุ่นยังไม่พร้อมที่จะเข้าไปข้องเกี่ยวกับข้อพิพาททะเลจีนใต้จนเกินไป

ภัยคุกคามความมั่นคงทั้งรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ที่มีความรุนแรงและหลากหลายมากขึ้นในทศวรรษ ๒๐๐๐ ทำให้ญี่ปุ่นต้องดำเนินนโยบายเชิงรุกให้มากกว่าเดิม ผ่านกลไกความร่วมมือทั้งระดับพหุภาคีและทวิภาคี เช่น ในปี ๒๐๐๑ นายกรัฐมนตรีจุนอิชิโร โคอิซูมิ (Junichiro Koizumi) ได้ริเริ่มข้อตกลงความร่วมมือระหว่างชาติเอเชียเพื่อจัดการกับอาชญากรรมทางทะเล ซึ่งได้รับการรับรองจาก ๑๖ ประเทศ ประกอบด้วย อาเซียน ๑๐ ประเทศ ญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ อินเดีย บังกลาเทศ และศรีลังกา อันเป็นจุดเริ่มต้นของข้อตกลงความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อต่อต้านการกระทำอันเป็นโจรสลัดและการปล้นเรือโดยใช้อาวุธในเอเชีย (Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery Against Ships in Asia หรือ ReCAAP) ต่อมา มีการจัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Sharing Centre หรือ ISC) ในปี ๒๐๐๖ เพื่อประสิทธิภาพในการประสานงานระหว่างชาติสมาชิก โดยญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้บริจาคเงินทุนรายใหญ่อันดับสองแก่ ISC (Storey, 2013, 141-142) ญี่ปุ่นยังได้ร่วมมือกับองค์การความมั่นคงระดับภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นแกนกลาง ได้แก่ การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum หรือ ARF) เวทีประชุมรัฐมนตรีด้านความมั่นคงอาเซียนกับประเทศหุ้นส่วน (ASEAN Defense Ministers' Meeting (ADMM) Plus) และเวทีประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit หรือ EAS) เพื่อบรรลุเป้าหมายของการรักษาความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาค

เช่น ในปี ๒๐๑๑ ญี่ปุ่นได้นำเสนอกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงภายในภูมิภาคบนเวที EAS คือ เวทีประชุมเพื่อความมั่นคงทางทะเลในเอเชียตะวันออก (Forum for Maritime Security in East Asia) เพื่อหารือเกี่ยวกับกฎระเบียบทางทะเลและสร้างความเข้าใจที่ตรงกันอันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางทะเลอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ที่ประชุม

EAS ไม่ได้มีแถลงการณ์หรือข้อตกลงเกี่ยวกับกลไกที่ญี่ปุ่นนำเสนอขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดในการแสดงอำนาจทางทหารและความมั่นคงของญี่ปุ่น กอปรกับอำนาจในการโน้มน้าวใจหรือต่อรองบนเวทีความมั่นคงระหว่างประเทศมีไม่เพียงพอทำให้ข้อเสนอดังกล่าวไม่ได้รับการตอบรับจากชาติสมาชิก (Shoji, 2014, 132-134)

ในขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็เริ่มมีการส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านการให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงทางทะเลแก่ชาติอาเซียน ภายใต้โครงการ “ความร่วมมือเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายและยกระดับความมั่นคง” เช่น การมอบเรือตรวจการณ์จำนวน ๓ ลำ มูลค่าประมาณ ๘๑๐ ล้านเหรียญสหรัฐ (๙๒,๐๐๐ ล้านบาท) แก่อินโดนีเซียในปี ๒๐๐๖ การให้ความช่วยเหลือฟิลิปปินส์ปรับปรุงระบบสื่อสารเพื่อความมั่นคงทางทะเล มูลค่าประมาณ ๕,๔๐๐,๐๐๐ เหรียญสหรัฐ (๖๐๙ ล้านบาท) การให้ความช่วยเหลือพัฒนาระบบจราจรในช่องแคบมะละกา มูลค่าประมาณ ๕๐ ล้านเหรียญสหรัฐ (๕,๕๗๐ ล้านบาท) การจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงความมั่นคงทางทะเลของมาเลเซีย มูลค่าประมาณ ๔ ล้านเหรียญสหรัฐ (๔๗๖ ล้านบาท) (Storey, 2013, 143-144)

ทั้งนี้ เมื่อพรรคประชาธิปไตยญี่ปุ่น (Democratic Party of Japan หรือ DPJ) ชนะการเลือกตั้งได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในหลายนโยบาย โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศที่ประกาศอย่างชัดเจนว่า ญี่ปุ่นจะปรับความสัมพันธ์กับจีนเพื่อบูรณาภาพภายในภูมิภาค และทบทวนความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ เพื่อยกระดับเป็นหุ้นส่วนที่มีฐานะทัดเทียมกัน (Midford, 2015, 536) อันเป็นผลให้ญี่ปุ่นทบทวนนโยบายทะเลจีนใต้เพื่อลดความกังวลของจีนที่มองว่าญี่ปุ่นพยายามแทรกแซงกิจการภายในของจีน (ทะเลจีนใต้อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยตามคำอ้างของจีน) แต่บรรยากาศความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างญี่ปุ่นกับจีนก็อยู่ได้ไม่นาน เมื่อข้อพิพาทหมู่เกาะเซนกากุ/เตียวหยู (Senkaku/

Diaoyu) ปะทุขึ้นในปี ๒๐๑๐ หลังนายกรัฐมนตรีนาโอโตะคัง (Naoto Kan) เข้าดำรงตำแหน่งได้เพียงสามเดือนส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศทั้งในระดับรัฐและประชาชนอยู่ในภาวะตึงเครียดในรอบหลายสิบปีเห็นได้จากการคุกคามเจ้าหน้าที่การทูตและภาคธุรกิจญี่ปุ่นที่ลงทุนในประเทศจีน การรณรงค์ใช้สินค้าญี่ปุ่น และการลดการส่งออกทรัพยากรและสินแร่หายากของจีน เช่นเดียวกับกระแสชาตินิยมในญี่ปุ่นที่เพิ่มขึ้น โดยจากการสำรวจความคิดเห็นประชาชนญี่ปุ่นช่วงปลายปี ๒๐๑๐ พบว่าคนญี่ปุ่นมีทัศนคติด้านลบต่อจีนเพิ่มขึ้นมากที่สุดนับตั้งแต่ปี ๑๙๗๘ (Yoshimatsu, 2012, 122)

ความขัดแย้งระลอกใหม่ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นกลับมาให้ความสำคัญกับความเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ เห็นได้จากในปี ๒๐๑๑ นายกรัฐมนตรีคังได้กล่าวสุนทรพจน์ใจความว่า “ความเป็นพันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ-ญี่ปุ่น ถือเป็นหัวใจของการทูตญี่ปุ่น” รวมทั้งแสดงความกังวลต่อการพัฒนาการด้านการทหารและแนวทางการแก้ไขข้อพิพาททางทะเลของจีนไว้ในหลักปฏิบัติความมั่นคงแห่งชาติปี ๒๐๑๐ นอกจากนี้ นักวิเคราะห์ยังมองว่า ความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างญี่ปุ่นกับจีนมีส่วนทำให้ญี่ปุ่นเริ่มมองแนวโน้มปัญหาทะเลจีนใต้ไปในทิศทางลบมากขึ้น เพราะการขยายอิทธิพลทางทะเลของจีนจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่น เนื่องจากปัญหาการอ้างสิทธิในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้มีความเกี่ยวพันกัน (Storey, 2013, 143-146) ข้อพิพาททะเลจีนใต้จึงกลายเป็นวาระสำคัญในนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น แต่ด้วยปัญหาทางการเมืองจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเฉลี่ยทุก ๆ ปี ทำให้ญี่ปุ่นขาดความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายจนกระทั่งสมัยนายกรัฐมนตรีอาเบะ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการเมืองญี่ปุ่นมีเสถียรภาพและมีทิศทางของนโยบายที่ชัดเจน อีกทั้งจะเห็นได้ว่า นายกรัฐมนตรีอาเบะนั้นให้ความสำคัญกับทะเลจีนใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่เดือนแรกที่ขึ้นดำรงตำแหน่ง สะท้อนให้เห็นถึงความ

พยายามของรัฐบาลปัจจุบันที่ต้องการเข้ามามีบทบาทด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคมากขึ้น เพื่อปกป้องสถานะและผลประโยชน์ของประเทศ

นโยบายเชิงรุกในสมัยนายกรัฐมนตรีอาเบะ

การกลับมาดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศอีกครั้งของนายกรัฐมนตรีอาเบะ เป็นการกลับมาพร้อมกับการปฏิรูปกิจการความมั่นคงของประเทศครั้งสำคัญนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมเชิงรุกเพื่อสันติภาพ โดยได้มี (๑) ตรากฎหมายเพื่อสันติภาพและความมั่นคง เพื่อสร้างแผนปฏิบัติและขั้นตอนเตรียมพร้อมรับมือกับภัยคุกคามต่าง ๆ (๒) จัดตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติ (NSC) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายต่างประเทศและความมั่นคง (๓) จัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติด้านความมั่นคง เพื่อนำทรัพยากรทางทหารมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การมีบทบาทด้านความมั่นคงในภูมิภาค (๔) ปรับปรุงหลักปฏิบัติแผนความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน (๕) ผ่อนคลายหลักปฏิบัติสามประการว่าด้วยการถ่ายโอนยุทธโปกรณ์และเทคโนโลยีด้านความมั่นคง เพื่อลดอุปสรรคในการส่งออกนำเข้ายุทธโปกรณ์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความมั่นคงของประเทศและหุ้นส่วนด้านความมั่นคง (๖) ปรับปรุงกฎบัตรการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา เป็นการปรับปรุงให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ใช้อำนาจทางทหารมาเป็นส่วนหนึ่งของการให้ความช่วยเหลือ

เพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาค และ (๗) เพิ่มงบประมาณทางทหารและจัดหายุทธโปกรณ์ที่มีความทันสมัย เพื่อให้ญี่ปุ่นสามารถพึ่งพาตนเองและรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามความมั่นคงในโลกปัจจุบัน โดยเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการปรับตัวของญี่ปุ่นด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ เพราะการทะยานขึ้นมาของจีนด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุกทางทะเลได้สร้างความกังวลแก่ญี่ปุ่นถึงผลกระทบต่อสถานะและผลประโยชน์ของประเทศ การใช้อำนาจทางทหารอย่างชาญฉลาดจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมภายใต้ข้อจำกัดของญี่ปุ่นในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

การใช้อำนาจทางทหารอย่างชาญฉลาดเกิดขึ้นอย่างทันท่วงทีเมื่อนายกรัฐมนตรีอาเบะเข้าดำรงตำแหน่งในเดือนธันวาคม ๒๐๑๒ โดยได้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาค ด้วยการเยือนเวียดนาม ไทย และอินโดนีเซียในเดือนมกราคม ๒๐๑๓ ถือเป็นการเยือนต่างประเทศครั้งแรกหลังเข้าดำรงตำแหน่ง และได้ประกาศ “หลักห้าประการสำหรับการทูตญี่ปุ่น” (Five New Principles for Japanese Diplomacy)^๔ อีกทั้งยังได้เดินทางเยือนชาติอาเซียนครบทั้ง ๑๐ ประเทศ ภายในปีแรกของการดำรงตำแหน่ง ซึ่ง Christopher W. Hughes (2015) วิเคราะห์ว่านายกรัฐมนตรีอาเบะพยายามส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลกับอาเซียนด้วยการใช้กฎหมายระหว่างประเทศมาเป็นพื้นฐานของความร่วมมือ และแสดงให้เห็นถึง

^๔ หลักห้าประการสำหรับการทูตญี่ปุ่น ประกอบด้วย ประการแรก ญี่ปุ่นจะร่วมมือกับอาเซียนเพื่อเผยแพร่และยึดถือค่านิยมสากล ได้แก่ เสรีภาพระบอบประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ประการที่สอง ญี่ปุ่นจะร่วมมือกับอาเซียนอย่างเต็มที่ในการปกป้องเสรีภาพทางทะเล เพราะทะเลถือเป็นสมบัติสาธารณะที่อยู่ภายใต้กฎหมายมิใช่การใช้กำลัง และยินดีต่อการดำเนินยุทธศาสตร์ Rebalancing ของสหรัฐอเมริกา ต่อเอเชีย-แปซิฟิก ประการที่สาม ส่งเสริมการค้า การลงทุน การไหลเวียนของสินค้า การบริการ ทุน และแรงงาน ผ่านกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจญี่ปุ่นให้ฟื้นตัวอีกครั้ง และเป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรืองไปพร้อม ๆ กับอาเซียน ประการที่สี่ ร่วมมือกันสนับสนุนวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลายของเอเชีย และประการที่ห้า ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเยาวชนผู้เป็นอนาคตของชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันให้มากขึ้น

ภัยคุกคามจากจีนที่มีร่วมกัน พร้อมทั้งเป็นการขยายอิทธิพลด้านความมั่นคงและการทหารของญี่ปุ่นมายังภูมิภาคนี้ อีกครั้งหนึ่ง ขณะที่ Narushige Michishita วิเคราะห์ว่า รัฐบาลญี่ปุ่นพยายามสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในภูมิภาคเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับจีน (Sieg & Thatcher, 2013) สอดคล้องกับข้อกังวลของญี่ปุ่นที่ปรากฏในสมุดปกขาวด้านความมั่นคงปี ๒๐๑๖ (Defense White Paper) เกี่ยวกับการอ้างสิทธิเหนือทะเลจีนใต้ด้วยแผนที่เส้นประ ๙ เส้น (Nine-Dash Line) ของจีนว่า

“...มีความคลุมเครือ เพราะเป็นการอ้างสิทธิที่ทับซ้อนกับประเทศอื่น รวมทั้งพฤติกรรมของจีนในทะเลจีนใต้เป็นการกระทำที่ละเมิดหลักเสรีภาพในการเดินเรือและเดินอากาศในทะเลหลวง เช่น การสร้างสิ่งปลูกสร้างตามแนวปะการัง การถมเกาะเทียม และการขัดขวางกิจกรรมทางทะเลของประเทศอื่น ถือเป็นความพยายามเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมและเป็นการยั่วยุที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง ซึ่งทำให้จีนขาดความโปร่งใสและความรับผิดชอบในฐานะชาติมหาอำนาจ อันนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างจีนกับประชาคมระหว่างประเทศ” (Ministry of Defense of Japan, 2016)

กล่าวได้ว่าในสมัยนายกรัฐมนตรีอาเบะ ญี่ปุ่นมีมุมมองเกี่ยวกับข้อพิพาททะเลจีนใต้ไปในทางลบ เพราะพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ว่าจะทวีความรุนแรงจนกระทบต่อสถานะและผลประโยชน์ของญี่ปุ่น ดังนั้น การดำเนินนโยบายแบบเดิมจึงไม่เพียงพออีกต่อไป การใช้อำนาจทางทหารอย่างชาญฉลาดจึงเข้ามาแทนที่ ขณะเดียวกันการเข้ามามีบทบาทเชิงรุกในประเด็นทะเลจีนใต้ยังเป็นโอกาสสำหรับญี่ปุ่นที่จะสร้างความร่วมมือเพื่อยับยั้งการขยายอิทธิพลและนโยบายที่แข็งกร้าวของจีนภายในภูมิภาค ซึ่งจะจะเป็นประโยชน์ต่อญี่ปุ่นทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ (Koda, 2016, 29) ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีอาเบะได้กล่าวถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมในประเด็น

ทะเลจีนใต้ของญี่ปุ่นกับหนังสือพิมพ์ Manila Bulletin ในครั้งการเยือนฟิลิปปินส์ในเดือนมกราคม ๒๐๑๗ ว่า “ทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญไม่แพ้ระดับภูมิภาค (เอเชีย-แปซิฟิก) เท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญต่อความรุ่งเรืองของเศรษฐกิจโลกด้วย” (Mabasa, 2017) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สถานการณ์ทะเลจีนใต้ในปัจจุบันเป็นทั้งปัญหาระดับภูมิภาคและระดับโลกที่ญี่ปุ่นไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเข้ามามีบทบาทอย่างจริงจังได้

จากมุมมองดังกล่าวข้างต้น นายกรัฐมนตรีอาเบะได้ประกาศ “ยุทธศาสตร์อิสรภาพและเสรีภาพในมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก” (Free and Open Indo-Pacific Strategy) เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๐๑๗ ณ ประเทศเคนยา ซึ่งนายกรัฐมนตรีอาเบะกล่าวว่า “เป็นความรับผิดชอบของญี่ปุ่นที่ต้องมีส่วนร่วมในการดำรงไว้ซึ่งอิสรภาพ เสรีภาพหลักนิติรัฐ และปราศจากการใช้กำลังบังคับขู่เข็ญในมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก” โดยญี่ปุ่นจะมีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างเอเชียและแอฟริกา ในเบื้องต้นญี่ปุ่นจะร่วมมือกับประเทศที่มีค่านิยมสากลเดียวกันอย่างสหรัฐฯ ออสเตรเลีย และอินเดีย (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2017a) ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ฉายให้เห็นถึงความพยายามของญี่ปุ่นที่จะมีบทบาทเชิงรุกด้านความมั่นคงทางทะเลในประชาคมระหว่างประเทศ บนพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ ค่านิยมสากล และผลประโยชน์ร่วม และถึงแม้ญี่ปุ่นจะไม่ได้กล่าวถึงจีนโดยตรงในฐานะผู้ท้าทายระเบียบและค่านิยมโลกในปัจจุบัน แต่จากคำแถลงการณ์และนโยบายของญี่ปุ่นย่อมหมายถึงจีนโดยพฤตินัย

นอกจากจุดเด่นด้านค่านิยมสากลแล้ว นายกรัฐมนตรีอาเบะยังใช้ทรัพยากรทางทหารอันเป็นหนึ่งในความสามารถที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติมาเป็นเครื่องมือใหม่ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและความมั่นคง คือ การให้ความช่วยเหลือยุทธโศภรณ์ด้านความมั่นคงทางทะเล

แก่ประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะประเทศที่เป็นคู่พิพาทกับจีนในการอ้างสิทธิครอบครองทะเลจีนใต้ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม ในกรณีของฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่นได้จัดหาเรือตรวจการณ์ขนาด ๔๔ เมตร จำนวน ๑๐ ลำ มูลค่าประมาณ ๑๒ ล้านดอลลาร์สหรัฐ จัดหาเรือตรวจการณ์ขนาด ๙๐ เมตร จำนวน ๒ ลำ มูลค่าประมาณ ๑๔๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐ จัดหาเรือเร็วให้หน่วยยามฝั่งฟิลิปปินส์มูลค่า ๕.๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ให้ยืมเครื่องบินฝึกหัด TC-90 จำนวน ๕ ลำ เพื่อปฏิบัติการด้านความมั่นคงทางทะเล ตลอดจนการฝึกซ้อมร่วมระหว่างกองกำลังป้องกันตนเองทางทะเล (MSDF) กับกองทัพเรือฟิลิปปินส์ในทะเลจีนใต้ ปี ๒๐๑๕ (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2017b) สำหรับเวียดนาม ญี่ปุ่นได้จัดหาเรือตรวจการณ์มือสองจำนวน ๖ ลำ มูลค่า ๔.๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ให้ความช่วยเหลือในโครงการ

ปรับปรุงความสามารถด้านความมั่นคงและความปลอดภัยทางทะเล มูลค่า ๓๓๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีการจัดหาเรือตรวจการณ์เพิ่มเติมอีก ๓ ลำ อีกทั้งญี่ปุ่นยังส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการแลกเปลี่ยนระหว่างทหารเพื่อกระชับความสัมพันธ์ในระดับเจ้าหน้าที่อีกทางหนึ่ง (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2017c) ตัวอย่างข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่า ญี่ปุ่นได้นำจุดเด่นด้านค่านิยมสากลมาประกอบกับความสามารถด้านความมั่นคงทางทะเล เพื่อให้การใช้อำนาจทางทหารอย่างชาญฉลาดมีประสิทธิภาพมากขึ้น นำไปสู่การกระชับความเป็นหุ้นส่วนด้านความมั่นคงที่เหนียวแน่นจากการมีภัยคุกคามความมั่นคงและค่านิยมสากลร่วมกัน ซึ่งช่วยให้ญี่ปุ่นได้เปรียบโดยเปรียบเทียบกับจีนในเกมการเมืองระหว่างประเทศ

ภาพที่ ๒ เรือตรวจการณ์ลำแรกที่ฟิลิปปินส์รับมอบจากญี่ปุ่น^๕

^๕ Deirieu, P. (2017). *Philippines receives first of 10 Japan-built MRRVs*. Retrieved 31 July 2017, from Asian Military Review <https://asianmilitaryreview.com/2017/07/philippines-receives-first-of-10-japan-built-mrrvs/>

การดำเนินนโยบายในสมัยนายกรัฐมนตรีอาเบะ ได้แสดงให้เห็นการใช้ทรัพยากรด้านความมั่นคงและการทหาร ในฐานะเครื่องมือใหม่ทางการทูตของญี่ปุ่น ภายใต้แนวคิด การใช้อำนาจทางทหารอย่างชาญฉลาด โดยที่ผ่านมามีญี่ปุ่น ถูกจำกัดให้ใช้เฉพาะเครื่องมือด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ในการสานสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ ณ ปัจจุบัน รัฐบาล ญี่ปุ่นได้แก้ไขและปรับเปลี่ยนกฎระเบียบเพื่อขจัดอุปสรรค ในการใช้เครื่องมือทางทหารเพื่อปกป้องสถานะและรักษา ผลประโยชน์ของประเทศ

ผลประโยชน์ของญี่ปุ่นกับทะเลจีนใต้

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญ ต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นทั้งในฐานะแหล่งทรัพยากร ฐานการลงทุน และตลาดขนาดใหญ่ โดยเฉพาะหลังข้อตกลง Plaza Accord ปี ๑๙๘๕ ซึ่งมีผลให้ค่าเงินเยนแข็งค่าขึ้น อันเป็นปัจจัยผลักดันให้ญี่ปุ่นไปลงทุนในต่างประเทศ เพิ่มขึ้น (พีระ เจริญพร, ๒๕๕๙, ๒, ๘๐) ญี่ปุ่นจึงก้าวขึ้นมา เป็นทั้งผู้ลงทุนรายใหญ่และคู่ค้าสำคัญของภูมิภาค แต่การทะยานขึ้นของจีนได้สั่นคลอนสถานะของญี่ปุ่น ในภูมิภาคอย่างมาก โดยจีนได้ก้าวขึ้นมาเป็นคู่ค้า และ ผู้ลงทุนรายใหญ่ของอาเซียนอย่างรวดเร็ว เห็นได้จากมูลค่า การส่งออกของจีนเพิ่มขึ้นอย่างมากในทศวรรษ ๒๐๐๐ จนกระทั่งในปี ๒๐๐๘ มูลค่าการค้าระหว่างจีนกับอาเซียน แซงหน้ามูลค่าการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียน นับแต่นั้น จีนก็กลายเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งของอาเซียนจนถึงปัจจุบัน (Suehiro, 2017, 8) จากข้อมูลสถิติของสำนักเลขาธิการ

อาเซียน (ASEAN, 2016) พบว่า ในปี ๒๐๑๕ จีนมีมูลค่า การค้ารวมกับอาเซียนประมาณ ๓๔๕,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒ ของการค้าทั้งหมดระหว่าง อาเซียนกับหุ้นส่วนทางการค้า ขณะที่ญี่ปุ่นเป็นคู่ค้า อันดับสองของอาเซียนมีมูลค่าการค้ารวมประมาณ ๒๓๘,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕ ของการค้าทั้งหมดระหว่างอาเซียนกับหุ้นส่วนทางการค้า แต่ทว่าทางด้านการลงทุน ญี่ปุ่นยังคงรักษาสถานะประเทศ ผู้ลงทุนในอาเซียนมากที่สุด (หากไม่นับมูลค่าการลงทุน จากกลุ่มอาเซียนและสหภาพยุโรป) โดยในปี ๒๐๑๕ ญี่ปุ่น มีมูลค่าการลงทุนประมาณ ๑๗,๖๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตัวเลขเหล่านี้แสดงถึงความสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อความรุ่งเรืองของญี่ปุ่น โดยมีทะเลจีนใต้เป็น เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างกันและกัน

ข้อมูลสถิติจากตารางที่ ๑ ยิ่งตอกย้ำถึงความสำคัญ ของทะเลจีนใต้ต่อญี่ปุ่นในฐานะเส้นทางคมนาคมหลัก ของประเทศ จากตารางด้านล่างพบว่า ช่วงปี ๒๐๑๒-๒๐๑๖ ญี่ปุ่นมีมูลค่าการส่งออกทั้งหมดประมาณ ๖๙๖,๙๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในจำนวนนั้นเป็นการส่งออกผ่านทะเลจีนใต้ ประมาณ ๑๕๖,๘๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔ ของการส่งออกทั้งหมดของญี่ปุ่น ขณะเดียวกันญี่ปุ่น มีมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดประมาณ ๗๕๙,๙๘๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในจำนวนนั้นเป็นการนำเข้าผ่านทะเลจีนใต้ประมาณ ๑๐๙,๔๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๕๘ ของการนำเข้าทั้งหมดของญี่ปุ่น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ ของทะเลจีนใต้ต่อความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น

ตารางที่ ๑ การส่งออก-นำเข้าสินค้าของญี่ปุ่นผ่านทะเลจีนใต้ (๒๐๑๒-๒๐๑๖)^๖

ปี	ส่งออก ทั้งหมด	ส่งออกผ่าน ทะเลจีนใต้ (เฉพาะสินค้า)	ส่งออกผ่าน ทะเลจีนใต้ (%)	นำเข้าทั้งหมด	นำเข้าผ่าน ทะเลจีนใต้ (เฉพาะสินค้า)	นำเข้าผ่าน ทะเลจีนใต้ (%)
๒๐๑๖	๖๔๔,๖๐๐	๑๔๑,๐๐๐	๒๑.๘	๖๐๗,๐๐๐	๙๘,๐๐๐	๑๖.๑
๒๐๑๕	๖๒๕,๑๐๐	๑๓๘,๐๐๐	๒๒	๖๔๘,๓๐๐	๑๐๙,๐๐๐	๑๖.๘
๒๐๑๔	๖๙๔,๓๐๐	๑๕๕,๐๐๐	๒๒.๓	๘๑๗,๑๐๐	๑๑๑,๐๐๐	๑๓.๕
๒๐๑๓	๗๑๙,๒๐๐	๑๖๓,๐๐๐	๒๒.๖	๘๓๘,๙๐๐	๑๑๙,๐๐๐	๑๔.๑
๒๐๑๒	๘๐๑,๓๐๐	๑๘๗,๐๐๐	๒๓.๓	๘๘๘,๖๐๐	๑๑๐,๐๐๐	๑๒.๔
เฉลี่ย	๖๙๖,๙๐๐	๑๕๖,๘๐๐	๒๒.๔	๗๕๙,๙๘๐	๑๐๙,๕๐๐	๑๔.๕๘

หน่วย: ล้านเหรียญสหรัฐ

ด้านการนำเข้าพลังงาน ตั้งแต่เหตุการณ์ภัยพิบัติในปี ๒๐๑๑^๗ ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับวิกฤตพลังงานอันเกิดจากการปิดโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ถือเป็นกำลังหลักของการผลิตพลังงานเพื่อหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจญี่ปุ่น การนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศจึงเพิ่มขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพลังงาน ซึ่งในปี ๒๐๑๔ ญี่ปุ่นต้องพึ่งพาพลังงานฟอสซิล (น้ำมันดิบก๊าซธรรมชาติ และถ่านหิน) ร้อยละ ๘๘ จากแหล่งพลังงานทั้งหมดของประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๐๑๐ ที่ญี่ปุ่นพึ่งพาพลังงานฟอสซิลเพียงร้อยละ ๖๒ เนื่องจากญี่ปุ่นมีกำลังการผลิตจากพลังงานนิวเคลียร์คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๖ ของแหล่งพลังงานทั้งหมดในปีนั้น โดยก๊าซธรรมชาติกลายเป็นแหล่งพลังงานหลักคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๒ ถ่านหินร้อยละ ๓๑ และน้ำมันดิบร้อยละ ๑๐.๖ ของแหล่งพลังงานญี่ปุ่นในปี ๒๐๑๔ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาแหล่งที่มาของพลังงาน

ฟอสซิลที่ญี่ปุ่นนำเข้า ก็เห็นได้อย่างชัดเจนถึงความสำคัญของทะเลจีนใต้ โดยในปี ๒๐๑๕ ญี่ปุ่นนำเข้าก๊าซธรรมชาติประมาณ ๘๕ ล้านตัน จากออสเตรเลีย (ร้อยละ ๒๒) มาเลเซีย (ร้อยละ ๑๘) กาตาร์ (ร้อยละ ๑๗) รัสเซีย (ร้อยละ ๙) และอินโดนีเซีย (ร้อยละ ๗) ในปีเดียวกันญี่ปุ่นนำเข้าถ่านหินประมาณ ๑๙๐ ล้านตัน จากออสเตรเลีย (ร้อยละ ๖๕.๑) อินโดนีเซีย (ร้อยละ ๑๗) และรัสเซีย (ร้อยละ ๙) และนำเข้าน้ำมันดิบราว ๑,๒๓๐ ล้านบาร์เรล จากซาอุดีอาระเบีย (ร้อยละ ๓๓) สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (ร้อยละ ๒๕) รัสเซีย (ร้อยละ ๙) กาตาร์และคูเวตร้อยละ ๘ ตามลำดับ (Ministry of Economy Trade and Industry (METI), 2016) เมื่อพิจารณาทั้งมูลค่าการค้าและปริมาณการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศทะเลจีนใต้ถือเป็นเส้นทางคมนาคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความอยู่รอดและความรุ่งเรืองของญี่ปุ่น

^๖ Japan External Trade Organization (JETRO). (2017). *JETRO White Paper and JETRO Global Trade and Investment Report*. Retrieved 29 October 2017 https://www.jetro.go.jp/en/reports/white_paper.html; Center for Strategic & International Studies (CSIS). (2017). *How much trade transits the South China Sea?* Retrieved 29 October 2017 <https://chinapower.csis.org/much-trade-transits-south-china-sea/>

^๗ ในเดือนมีนาคม ๒๐๑๑ ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับภัยพิบัติครั้งใหญ่จากแผ่นดินไหว คลื่นยักษ์สึนามิ และตามมาด้วยเตาปฏิกรณ์โรงไฟฟ้านิวเคลียร์รั่วไหล

นอกจากนี้ ข้อพิพาททะเลจีนใต้ยังเกี่ยวพันถึงการเมืองระหว่างประเทศและอำนาจอิทธิพลที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของภูมิภาค ญี่ปุ่นมองว่าการดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวของจีนมีวัตถุประสงค์เพื่อครอบครองทะเลจีนใต้แต่เพียงฝ่ายเดียวซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะเดิม และนโยบายดังกล่าวจะขยายไปสู่การครอบครองทะเลจีนตะวันออกด้วย ซึ่งย่อมกระทบต่อการอ้างสิทธิครอบครองหมู่เกาะเซนคาคุ/เตียวหยูของญี่ปุ่น (Drifte, 2016, 4-7) ความกังวลดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นในสมุดการทูตปกน้ำเงินปี ๒๐๑๗ (Diplomatic Bluebook) มีใจความสำคัญคือ

“การที่จีนยกระดับขีดความสามารถทางทหารและการเพิ่มงบประมาณทางทหารถึง ๔๔ เท่าในรอบ ๒๘ ปี ซึ่งขาดความโปร่งใสและไม่มีการเปิดเผยข้อมูลรายละเอียดรวมทั้งการที่จีนดำเนินนโยบายฝ่ายเดียวเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมทั้งทางทะเลและอากาศในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้โดยไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ...ถือเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น ซึ่งเหนือความสามารถของประเทศใดประเทศหนึ่งจะจัดการได้โดยลำพัง” (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2017a)

ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงดำเนินนโยบายทั้งทางพหุภาคีและทวิภาคี โดยเฉพาะการใช้อำนาจทางทหารอย่างชาญฉลาดเพื่อป้องกันไม่ให้จีนได้ครอบครองทะเลจีนใต้แต่เพียงฝ่ายเดียว ดังเห็นได้จากการริเริ่มความร่วมมือบนเวทีภูมิภาค การร่วมมือกับสหรัฐฯ ในฐานะพันธมิตรด้านความมั่นคงและการกระชับความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับฟิลิปปินส์และเวียดนาม

บทสรุป: วิธีที่เสี่ยงไม่ได้

ทะเลจีนใต้มีความสำคัญทั้งทางยุทธศาสตร์ความมั่นคง และเศรษฐกิจ จึงเป็นที่หมายปองของหลายประเทศ ซึ่งนำไปสู่ข้อพิพาทที่กำลังตึงเครียดในปัจจุบัน

ญี่ปุ่นแม้ว่าจะไม่ได้เป็นประเทศผู้อ้างสิทธิครอบครองทะเลจีนใต้ แต่ทะเลจีนใต้ก็มีความสำคัญต่อความอยู่รอดและความรุ่งเรืองของประเทศเป็นอย่างยิ่ง ญี่ปุ่นจึงเริ่มเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในประเด็นทะเลจีนใต้ตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๙๐ ผ่านเวทีความร่วมมือในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวไม่เพียงพออีกต่อไปเมื่อสถานการณ์ในทะเลจีนใต้มีแนวโน้มไปสู่การใช้กำลังในการแก้ไขปัญหาจากการเผชิญหน้า และหลายครั้งเกิดการปะทะระหว่างประเทศคู่กรณี ญี่ปุ่นจึงต้องแสวงหาแนวทางใหม่เพื่อรักษาสถานะและผลประโยชน์ของประเทศ

การปฏิรูปกิจการความมั่นคงเพื่อให้ญี่ปุ่นสามารถใช้อำนาจทางทหารอย่างชาญฉลาดในฐานะเครื่องมือทางการทูต ภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมเชิงรุกเพื่อสันติภาพ ประกอบกับหลักห้าประการสำหรับการทูตญี่ปุ่น ยุทธศาสตร์อิสรภาพและเสรีภาพในมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก และการกระชับความร่วมมือด้านความมั่นคงและการทหารกับประเทศหุ้นส่วนในภูมิภาคในสมัยนายกรัฐมนตรีอาเบะ เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามของญี่ปุ่นในการใช้จุดเด่นของประเทศมาประกอบกันเป็นเครื่องมือใหม่ทางการทูตที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน อีกทั้งเมื่อนำมาประกอบกับเครื่องมือเดิมอย่างเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ก็ยิ่งทำให้การประสานนโยบายเพื่อคงสถานะและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ดี การใช้เครื่องมือทางทหารของญี่ปุ่นยังถูกจำกัดด้วยมาตรา ๙ แห่งรัฐธรรมนูญ แม้ว่านายกรัฐมนตรีอาเบะพยายามที่จะตีความ/ทบทวนรัฐธรรมนูญใหม่ แต่ความพยายามดังกล่าวก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ สาเหตุสำคัญคือ ประชาชนญี่ปุ่นขาดความเชื่อมั่นต่อแนวทางยุทธศาสตร์และนโยบายของรัฐบาลในการยกระดับขีดความสามารถด้านความมั่นคงและการทหารของประเทศ เพราะการที่ญี่ปุ่นเข้าประจำการยุทโธปกรณ์ เสริมสร้างกำลังรบ และกระชับความร่วมมือกับหุ้นส่วนด้านความมั่นคง สุ่มเสี่ยงต่อการเกิด

ความเข้าใจผิดและอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงระหว่างประเทศโดยเฉพาะกับจีน สอดคล้องกับมุมมองของประชาชนที่ออกมาเดินขบวนเนื่องในวันครบรอบ ๗๐ ปีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความคิดที่คล้ายกันว่า “การแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อเพิ่มอำนาจทหารจะเป็นการทำลายความเชื่อมั่นและความไว้วางใจที่ประชาคมโลกมีต่อญี่ปุ่นมาตลอดหลายทศวรรษ และจะทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศที่นิยมลัทธิทหารอย่างในช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐” (Japan Times, 2017) นอกจากนี้ จากผลสำรวจความคิดเห็นของสำนักข่าว Kyodo ในช่วงเดือนมกราคม ๒๐๑๘ ยังพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ ๔๙.๙ คัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ในสมัยนายกรัฐมนตรีอาเบะ โดยมีเพียงร้อยละ ๓๘.๕ ที่สนับสนุน ทั้งที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รับรู้ถึงภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศเห็นได้จากการสนับสนุนมาตรการที่แข็งแกร่งในการกดดันเกาหลีเหนือให้ละทิ้งโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และขีปนาวุธข้ามทวีป (Japan Times, 2018) สะท้อนให้เห็นว่า การสนับสนุน

นโยบายใดนโยบายหนึ่งหรือการเลือกนายกรัฐมนตรีอาเบะเป็นผู้นำประเทศจนสามารถครองเสียงข้างมากในสภา (๒ ใน ๓) ไม่ได้หมายความว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะสนับสนุนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

ถึงแม้ว่าการใช้อำนาจทางทหารในนโยบายต่างประเทศถูกจำกัดด้วยรัฐธรรมนูญและเสียงคัดค้านของสังคม แต่ด้วยแนวโน้มสถานการณ์ภายในภูมิภาคที่ยังคงคุกรุ่นด้วยความท้าทายต่าง ๆ โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายเชิงก้าวร้าวของจีน และความสำคัญของทะเลจีนใต้ต่อความรุ่งเรืองของประเทศ ทำให้ญี่ปุ่นไม่อาจนิ่งเฉยหรือดำเนินนโยบายในรูปแบบเดิมได้อีกต่อไป ดังนั้น รัฐบาลปัจจุบันจึงยังคงใช้อำนาจทางทหารในฐานะเครื่องมือใหม่ทางการทูตอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญบนเวทีความมั่นคงระหว่างประเทศและกระชับความสัมพันธ์กับประเทศที่มีผลประโยชน์และภัยคุกคามร่วม อันเป็นแนวทางอย่างชาญฉลาดที่เหมาะสมกับข้อจำกัดเพื่อคงสถานะและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

เอกสารอ้างอิง

- พีระ เจริญพร. (๒๕๕๙). *การลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่นหลังวิกฤต ๔๐: การเปลี่ยนแปลงและนัยต่อประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มณฑล ยศสมศักดิ์. (๒๕๕๖). *การขยายบทบาททางทหารของจีนในทะเลจีนใต้*. ใน สุรชาติ บำรุงสุข (บก.), *จุลสารความมั่นคงศึกษา*. กรุงเทพฯ: สแควร์ ปริ้นซ์ ๙๓.
- ASEAN. (2016). *ASEAN Economic Community Chartbook 2016*. Retrieved November 1, 2017, from <http://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2016/11/AEC-Chartbook-2016-1.pdf>
- Center for Strategic & International Studies (CSIS). (2017). *How much trade transits the South China Sea?* Retrieved October 29, 2017, from <https://chinapower.csis.org/much-trade-transits-south-china-sea/>
- Deirieu, P. (2017). *Philippines receives first of 10 Japan-built MRRVs*. Retrieved 31 July 2017, from Asian Military Review <https://asianmilitaryreview.com/2017/07/philippines-receives-first-of-10-japan-built-mrrvs/>

- Drifte, R. (2016). *Japan's policy towards the South China Sea-applying "Proactive Peace Diplomacy"?*
Retrieved from https://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_publikationen/prif140.pdf
- Hughes, C. W. (2015). *Japan's foreign and security policy under the 'Abe Doctrine' : New dynamism or new dead end?* New York: Palgrave Macmillan.
- Japan Times. (2017). Tens of thousands rally in Tokyo against Abe's push to rewrite Article 9. *Jiji Press*.
Retrieved from <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/11/03/national/tens-thousands-rally-tokyo-abes-push-rewrite-article-9/#.Wp4y2R3FKM8>
- Japan Times. (2018). Cabinet's approval rating hits 51%, with majority backing pressure on North Korea but not constitutional amendment under Abe: survey. *Kyodo*. Retrieved from <https://www.japantimes.co.jp/news/2018/02/11/national/politics-diplomacy/cabinets-approval-rating-inches-51-majority-backing-pressure-north-korea-survey/#.Wp4xYh3FKM8>
- Koda, Y. (2016). Japan's perceptions of and interests in the South China Sea. *Asia Policy*. (21), 29-35.
- Mabasa, R. C. (2017). Japan will support PH nation-building through trade, maritime security-PM Abe. *Manila Bulletin*. Retrieved from <https://news.mb.com.ph/2017/01/13/japan-will-support-ph-nation-building-through-trade-maritime-security-pm-abe/>
- Midford, P. (2015). Japan's approach to maritime security in the South China Sea. *Asian Survey*, 55(3), 525-547.
- Ministry of Defense of Japan. (2016). *Defense of Japan 2016 (Annual White Paper)*. Retrieved May 10, 2017, from http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/2016.html
- Ministry of Economy Trade and Industry (METI). (2016). *Japan's energy: 20 questions to understand the current energy situation*. Retrieved October 29, 2017, from http://www.enecho.meti.go.jp/en/category/brochures/pdf/japan_energy_2016.pdf
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2017). *Diplomatic Bluebook 2017*. Retrieved October 2, 2017, from <http://www.mofa.go.jp/files/000290287.pdf>
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2017). *Japan-Philippines relations*. Retrieved August 31, 2017, from <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/philippine/index.html>
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2017). *Japan-Vietnam relations*. Retrieved August 31, 2017, from <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/vietnam/index.html>
- Nye, J. S. (2011). *The Future of Power*. New York: PublicAffairs.
- Pajon, C. (2013). *Japan and the South China Sea: Forging strategic* Paris: The Institut Francais des Relations Internationales.

- Shoji, T. (2014). The South China Sea: A view from Japan. *NIDS Journal of Defense and Security*, 127-141.
- Sieg, L., & Thatcher, J. (2013). Japan's Abe turns to Southeast Asia to counter China. *Reuters*. Retrieved from <http://www.reuters.com/article/us-japan-abe-asean/japans-abe-turns-to-southeast-asia-to-counter-china-idUSBRE90E12R20130115>
- Storey, I. (2013). Japan's maritime security interests in Southeast Asia and the South China Sea dispute. *Political Science*, 65(2), 135-156.
- Suehiro, A. (2017). China's offensive in Southeast Asia: Regional architecture and the process of sinicization. *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 1-25.
- Woo, W. T., & Liew, C. T. (2017). *The South China Sea: A New Playbook for China and ASEAN*. Retrieved 2 September 2017, from Indonesian Economy <https://www.indonesianeconomy.com/publications/articles/the-south-china-sea-a-new-playbook-for-china-and-asean/>
- Yoshimatsu, H. (2012). Japan's China policy in domestic power transition and alliance politics. *Asian Affairs: An American Review*, 39(2), 106-126.
- Zhao, S. (2017). China and the South China Sea arbitration: Geopolitics versus international law. *Journal of Contemporary China*, 1-15.